

Uudised

Tulekul Mastiit 16

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskusel on peagi täitumas 20 tegevusaastat, mille jooksul oleme lühikest aega kandnud ka paljudes segadust tekitavat nime Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Keskus. 20 tegevusaasta jooksul on muutunud nii mõndagi, endiselt tegeleme piimaveiste ja sigadega. 20 aastat tagasi oli meie kokkupuuted lihaveiste teemaga põgusad, kuid see valdkond on tänaseks oluliselt suurenenud nii meie asutuses kui terves Eestis. 20 aasta jooksul on meie tegevusalasse lisandunud lambad, hobused ja paljude üllatuseks ka kitsed. Läbivateks tegevusvaldkondadeks on nende aastate jooksul olnud loomade märgistamine, jõudluskontrolli läbiviimine ja piimaanalüüsid. Kuid usun, et paljud loomapidajad ei mäletagi enam fakti, et esimesed põllumajanduse otsetoetused maksis välja Jõudluskontrolli Keskus ning ka tänane PRIA on tegelikult välja kasvanud Jõudluskontrolli Keskusest.

Kui esmaspilgul tundub 20 tööaastat üsna lühike periood, siis tegelikult on toimunud selle aja jooksul suured muutused kõikides jõudluskontrolli puudutavates valdkondades (loomade märgistamine, loomakasvatuse tehnoloogia, infotehnoloogia ja piimalabori tehnoloogia), mis omakorda mõjutab otseselt Jõudluskontrolli Keskuse igapäevast tööd. Suur tänu kõigile, kes on aidanud ja suunanud meid muutustele!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Varsti laiendatakse mastiiditekitajate määramise võimalusi Jõudluskontrolli Keskuses. Selleks paigaldati detsembris Saksamaal lisafilter dna-analüsaator PCRile, millega määratakse mastiiditekitajaid, ja nüüd saab lisaks eelnevalt määratud 11 bakterile ja beetalaktamaasile määrata ka mükoplasmasid (bakterisarnased mikroorganismid) *Mycoplasma bovis* ja *Mycoplasma spp.*, pärmsent ja vetikat *Prototheca spp.* Need neli viimatinimetatud võivad samuti olla sagedased mastiiditekitajad, mis seni jäid diagnoosimata. Nad ei allu traditsioonilisele antibiootikumiravile ning võivad põhjustada suurt majanduslikku kahju.

Masina äraolek Saksamaal oli ka põhjuseks, miks JKK oli sunnitud detsembris ja jaanuari alguses teenuse Mastiit 12 peatama.

ICARi kvaliteedisertifikaat

Jõudluskontrolli Keskus on taas ICARi kvaliteedisertifikaati uuendamas. Seekord kaasnes sertifikaadi uuendamisega ka väliseksperdi külastus. Meie audiitoriks oli Franz Schallerl Austriast, kes töötab Austria jõudluskontrolli süsteemis sealse laboratooriumi juhatajana. Tema jaoks tegi külastuse huvitavaks asjaolu, et tema juhitud labor Austrias on oma suuruselt võrreldav Jõudluskontrolli Keskuse piimalaboriga.

Jõudluskontrolli Keskuse audit kestis kaks päeva (10.–11. detsembrini), mille jooksul külastasime ka kahte farmi – Sepassaare talu ning Härjanurme Mõis OÜd, kus vaatlesime kontroll-lüpsi tegemist. Jõudluskontrolli Keskuses olles tutvustasime JKKs loodud tarkvarasid (Vissuke) ning meie jõudluskontrolli protsessi samm-sammult.

Lõplik otsus saab selgeks paari kuu jooksul peale külastust, sest väliseksperdi ülesanne on peale külastust kirjutada aruanne, kus muuhulgas tuuakse välja leitud puudused või eksperdi ettepanekud süsteemi parandamiseks. ICARi juhatusel saadetakas aruandes teeb audiitor ka ettepaneku organisatsioonile

kvaliteedisertifikaat omistada või esitab hoopis nimekirja muutustest, mis tuleks organisatsioonil oma süsteemi sisse viia enne kvaliteedisertifikaadi saamist.

Meie külastuse lõpul tõi kontrollija naljatades välja oma kõige suurema hirmu, mis oli Eestis tõeks saanud – “kui kontrolli käigus ei suuda ta midagi leida!”. Aga tõsisemalt rääkides oli ta nähtud kontroll-lüpsidega ning meie jõudluskontrolli korraldusega väga rahul. Eraldi tõi ta välja, et paljudel riikidel oleks Eestilt nii mõndagi õppida (ülevaade piimameetrite kasutamisest, ülevaade jõudlusandmete kogujatest, JKK väliteenistusele loodud internetipõhine töökeskkond jne).

Kokkuvõtlikult võib öelda, et audiitori külastus kulges hästi ja loodetavasti kajastab seda ka Eesti kohta kirjutatav aruanne.

Infot lihaveiste aretajatele

Lihaveiste jõudluskontrolli andmete kogumine ja töötlemine Jõudluskontrolli Keskuses toimub alates 2000. a septembrist. Esimesed andmete sobivuse uuringud ja katseline lihaveiste kasvukiiruse geneetiline hindamine toimus 2010. aasta kevadel, kuid erinevatel põhjustel regulaarse hindamise läbiviimiseni ei jõutud. Eesti Lihaveisekasvatajate Seltsi algatusel on teema uuesti aktiivselt päevakorras. Lõppenud aasta novembris JKKs toimunud töökoosoleku arutelu ja sellele järgnenud arendustöö tulemusi tutvustati 19. detsembril ELKSi juhatusel laiendatud koosolekul, kus esitatud ülevaade sai positiivse vastukaja. Aretuses kasutatavate pullide valimiseks tutvustati ülevaates looma sünnikaalu ja võõrutuskaalu alusel hinnatava kasvukiiruse aretusväärtust pulli järglaste kaalude alusel ning sama andmestiku alusel nn ammlehma piimakuse aretusväärtust pulli tütarde järglaste kaalude alusel.

Edasised tegevused regulaarse geneetilise hindamise läbiviimiseni jõudmiseks ja konkreetseid üksikasjad aretusväärtuste avaldamiseks otsustatakse ELKSi, ETKÜ ja JKK ühises töörühmas.

Bioturvalisuse programm lihaveise karjas

Bioturvalisus – mis see on?

Bioturvalisuse (*biosecurity*) all mõistetakse nakkuslike haigustekitajate karja toomise vältimist. Bioturvalisuse programm on seega abinõude loetelu, mille rakendamisega välditakse nakkuste karja toomist.

Nakkuslikeks haigustekitajateks loetakse aga nii viirused, bakterid, parasiidid kui prioonid.

Eestis on riigi tasandil kehtestatud bioturvalisuse programmid vaid seadusandlusega reguleeritud haiguste suhtes (näitena võib tuua veiste tuberkuloosi, leukoosi ja brutselloosi). Muude haigustekitajate osas on bioturvalisuse tagamine iga loomapidaja enda vastutusel.

Milleks bioturvalisus?

Karja toodud nakkushaigusel võivad olla väga tõsised tagajärjed loomade tervisele ja tootmisvõimele, millega kaasneb märkimisväärne majanduslik kahju suurenenud haigestumise, suremuse ja veterinaarsete kulude, aga ka haiguse tõrjega seonduvate kulutuste näol. Mõnedest nakkushaigustest (näiteks paratuberkuloos) on lihaveise karja väga raske või praktiliselt võimatu vabastada. Ehk lihtsamalt öeldes on nakkushaigusi alati odavam ja lihtsam ennetada kui tõrjuda.

Bioturvalisuse järgimine aitab suurendada karja loomade väärtust. Järjest enam pööratakse Euroopas tähelepanu mitmete seni laialt levinud haiguste tõrjele (veiste nakkav rinotrahheiit, veiste viirusdiarröa jt) ja üha enam Euroopa piirkondi saavutavad nende haiguste suhtes vaba staatuse. Halvema tervisestaatusega karjadest ei soovita aga loomi osta, seda nii riigisisel kui rahvusvahelisel kauplemisel loomadega. Paljud Euroopa Liitu mittekuuluvad riigid on kehtestanud piiranguid loomade impordil haiguste suhtes, mille puhul Euroopa Liidus piirangud puuduvad (näiteks leptospiroos).

Bioturvalisus on ka oluline valdkond inimese tervist ja toiduohutust silmas pidades. Näiteks kehtestatakse salmonelloosi nakatunud karjale kitsendused nii elusloomade müügil kui lihasaaduste ja piima turustamisel. Loomapidaja võib ise nakatuda pügaraia, leptospiroosi, salmonelloosi või krüptosporidioosi tekitajatega, ja see loetelu ei ole lõplik.

Bioturvalisuse programmi koostamine

Bioturvalisuse programmi koostamine ja elluviimine eeldab pidevat koostööd loomapidaja ja loomaarsti või nõustaja vahel. Esiteks tuleb välja selgitada oma karja tervise staatus ehk millised nakkused karjas esinevad. Seejärel tuleks mõelda, kuidas ebasoovitavate haiguste karja sattumist tõkestada. Sellega kehtestuvad automaatselt nõuded karja toodavatele loomadele ja on võimalik koostada nimekiri haigustest, mille suhtes karja ostetavaid loomi tuleb uurida. Üle tuleb vaadata ka kõik teised ohuallikad, mille kaudu võib osutuda võimalikuks nakkuse karja toomine (transpordivahendid, söödad, joogivesi jne).

Bioturvalisuse programmi komponendid

Nakkushaigused võivad karja sattuda mitmel moel. Kõige suuremat ohtu kujutab endast nakatunud loomade ostmine, kes väliselt võivad olla küll terved, kuid haiguse läbipõdemise

järgselt on jäänud püsivalt nakkuse kandjateks või siis on nakatumine toimunud alles hiljuti, mistõttu ei ole kliinilised tunnused jõudnud veel välja kujuneda. Samuti võib haige looma karja tuua ka veel sündimata lootega, kusjuures ema ei pruugi olla nakkuse kandja, sündinud vasikas võib seda aga aktiivselt levitama hakata (näitena veiste viirusdiarröa viirus, sinikeele viirus). Ka loomade “üle aia” suhtlus naaberkarja loomadega, loomanäitused, lahti pääsemine, müüdnud loomade farmi tagasitoomine on olukorrad, kus loomad võivad nakkuse saada ja selle oma karja tuua. Nii metsloomad ja -linnud, närilised, putukad kui ka farmi enda lemmikloomad võivad veistele olla nakkuse otsesteks allikateks. Näitena võib siin tuua salmonelloosi, mida levitavad linnud ja närilised, aga ka näiteks neosporoosi, mis on tänapäeval Euroopas üks kõige sagedamini diagnoositav abordi põhjus veistel ja mille puhul nakkusallikaks veistele on neosporasid eritav koer, kelle roojaga saastunud sööta süües veis nakatub.

Veistele võivad ohuks olla ka teist liiki põllumajandusloomad, näiteks täheldatakse lammastega koospidamisel sagedamini veiste pahaloomulise peataudi juhtusid, sest haigust tekitav viirus levib eelkõige lammaste hulgas neil endil haigust põhjustamata.

Väga raske on oma karja kaitsta putukatega levivate haiguste eest. Näiteks Schmallerbergi viiruse ning mäletsejaliste katarraalse palaviku ehk sinikeele siirutajaid, *Culicoides* perekonna habesääski, leidub ka Eestis. Habesääskede peletamiseks saab kasutada putukatõrjevahendeid (näiteks deltametriini), kuid see ei väldi täielikult nakkuse ülekannet.

Sinikeele vältimiseks on olemas vaktsiinid ning peagi on Euroopa turule oodata ka Schmallerbergi viiruse vastaseid vaktsiine.

Harvadel juhtudel võivad nakkused levida ka õhu kaudu aerosoolides. Suhteliselt suurte vahemaade taha võib levida näiteks suu- ja sõrataud (kümned kilomeetrid). Lühemate vahemaade taha (kümned meetrid) võivad levida näiteks veiste nakkava rinotrahheiidi viirus ja veiste respiratoor-süntsütsiaalviirus jt.

Oluliseks ohuteguriks veistele on haigustekitajatega saastunud söödad. Siinjuures on oluline see, et sööta varutaks usaldusväärsetest allikatest, et vajadusel oleks see eelnevalt uuritud ja et seda transporditaks puhastatud ja desinfitseeritud, vaid loomasööda vedamiseks kasutatava veokiga. Loomasööda säilitamine peab toimuma optimaalse temperatuuri ja õhuniiskusega ruumides, kuhu puudub juurdepääs kõrvalistel isikutel, metsloomadel, -lindudel ja närilistel. Silo kvaliteedi tagamisel on oluline selle valmistamise ja säilitamise tehnoloogia. Näiteks on selle vale käärimine ohuks listerioosi juhtude tekkeks. Suletud looduslikest veekogudest loomi jootes on võimalik nakatumine salmonelloosi ja leptospiroosi tekitajatega.

Ohtlikke kontakte võivad luua ka farmi töötajad ja külastajad. Riski vähendamiseks peaksid farmi töötajad kasutama vaid kohapeal kasutatavaid tööriistu ja jalanõusid. Farmi külalistele peaks andma ühekordseks kasutamiseks mõeldud kaitseriietuse – kittel ning jalanõude katted. Kinni tuleb pidada ka nõudest, et välismaalt tulnud inimene ei tohiks

48 h jooksul farmi külastada. Lauda sissepääsu ees peaksid olema töötavad desinfitseerimisvannid.

Transpordivahenditest on võimalikeks nakkuse levitajateks veokid, mis liiguvad mitme farmi või loomakasvatuse vahel, nagu looma- või söödaveoauto jne. Oluline on see, et transpordivahendid ei satuks otseselt loomapidamisruumidesse, selle võimaluse puudumisel vaid kohtadesse, mida katab betoon- või asfalteeritud põrand, et oleks võimalik seda hiljem surveveega pesta ja desinfitseerida. Transpordivahendite vahendusel levivad kergesti nakkavad haigused, nagu respiratoor-süntsüaali viirus ning koronaviirus, põhjustades ägeda hingamisteede haiguse ning viimase korral ka kõhulahtisuse puhangu igas vanuses veistel.

Uute loomade karja toomine (ostmine)

Kuna kõige suuremaks nakkusohu allikaks veisele on alati teine veis, siis on olulisim bioturvalisuse programmis pöörata tähelepanu uute loomade karja toomisele. Alati tekib küsimus, millisest karjast loomi osta. Kõige ebasoovitavam on osta loomi mitmest teadmata tervisestaatusega karjast läbi vahendajate või loomaoksonitelt. Loomanäitused ning -oksonid on veiste väga stressirohked ning paljud läbipõetud haigusetekiitajad võivad reaktiveeruda ning loomade sagedaste kontaktide tõttu kergesti üle kanduda.

Kui mitmest karjast pärinevate loomade samaaegset ostmist ei ole võimalik vältida, on väga oluline paigutada ostetud loomad enne oma loomadega kokku viimist karantiini (isolatsiooni) vähemalt neljaks nädalaks, et loomad saaksid nakkustest, mis võisid transpordi ja sotsiaalse stressi tagajärjel aktiveeruda, taastuda ja haigusetekiitajate eritumine oleks lõppenud.

Loomade valimiseks ja ostmiseks peaks varuma piisavalt aega, vältida tuleks nn kiiroste. Peab lähtuma põhimõttest, et ostja dikteerib tingimused, seega võib nõuda täiendavaid uuringuid. **Loomade ostmisel Eestist** soovitame pöörata tähelepanu järgmistele haigustele: veiste viirusdiarröa, nakkav rinotracheiit, paratuberkuloos, neosporoos, leptospiroos, pügarai, ning salmonelloos. Tegu on haigustega, mille suhtes jääb kari sageli püsivalt nakatunuks ja mille tõrje on seotud väga suurte kuludega. Oluline on ka teada, milliste haiguste vastu on karja vaktsineeritud, et oleks võimalik eristada loomulikku nakkuse läbipõdemist vaktsiini tekitatud immuunsusest. See info on oluline laboriuuringute planeerimisel ning tulemuste interpreteerimisel.

Loomade transportimisel on parim, kui ostjal on oma transpordivahendi kasutamise võimalus, selle puudumisel peab olema kindel, et veok on eelnevalt puhastatud ja desinfitseeritud. Samuti ei tohiks karja ostetavaid loomi transportida koos teistesse farmidesse ostetavate loomadega nende erineva tervisestaatuse tõttu. Loomade kohale jõudmisel tuleks nad paigutada 30 päevaks karantiini, mille jooksul avalduvad tavaliselt lühikese peiteperioodiga haigused, kahtluste korral saab teha veel täiendavaid uuringuid. Hea aeg on see ka vaktsineerimiste ja parasiiditõrje jaoks.

Loomade importimisest teistest riikidest (sh Euroopa Liidu liikmesriigid) tuleb enne ostu tegemist välja selgitada (koos oma loomaarstiga), milline on haiguste olukord riigis, kust loomi soovetakse osta. Ostes loomi Euroopa Liidu

riikidest, tuleb pidada meeles, et riiklikult ja ELi tasandil kehtestatud kauplemise reeglid ei taga kõikide ohtlike nakkuste maaletoomise vältimist (sh ka mitmed nn seadusandlusega reguleeritud taudid). Ostja peab ise nõudma müüjalt garantiisid loomade tervise kohta.

Nakkused, mille suhtes peaks Lääne-Euroopast ostetavate loomade puhul küsima (olenemata riiklikest regulatsioonidest) täiendavaid garantiisid loomade müüjalt, on:

- Leptospiroos (eriti serotüüp *L. hardjo*, mis on veistele kohanenud leptospiroosi tekitaja)
- Kampülobakterioos (*Campylobacter fetus*, mida Eestis ei ole veel diagnoositud)
- Trihhomonoos (Eestis ei ole veel diagnoositud)
- Veiste viirusdiarröa viirus
- Paratuberkuloos
- Neosporoos
- Salmonelloos
- Mäletsejaliste katarraalne palavik (sinikeel e. *bluetongue*)
- Schmallerbergi viirus

Teatud puhkudel ka:

- Veiste enzootiline leukoos (VEL)
- Tuberkuloos
- Brutselloos

Tuleb meeles pidada, et ELi riigid, kes on „ametlikult vabad“ leukoosist, tuberkuloosist ja brutselloosist, ei pruugi olla täielikult nakkusevabad. „Ametlikult vaba“ staatus tähendab, et vähemalt 99,8% riigi veisekarjadest on nakkusevabad. Nii esineb veiste tuberkuloosi enamikus ELi ametlikult vabades riikides ning brutselloosi ja leukoosi mitmetes neist. Enamasti on nakatunute hulgas just lihavedelisekarjad.

Siintoodud nimekiri ei ole kindlasti lõplik ja absoluutne. Nagu eelpool öeldud, peab iga loomapidaja ise selgeks tegema haigusetekiitajate loetelu, mida soovetakse vältida. Sellest tulenevalt võib see loetelu kas pikeneda või lüheneda.

Lisagarantiid võivad tähendada karja tervisestaatuse tõestamist ja/või loomade staatuse kinnitamist uurimiste teel või ka täiendavate vaktsineerimiste või ravimenetluste läbiviimist ostetavatel loomadel.

Kokkuvõtteks

Bioturvalisuse programm on kui kindlustuspoliis loomade tervise ja tootlikkuse tagamiseks. Nakkushaiguste tõrjumine on väga kulukas, sest haiguse tõrjumine toimub valdavalt karja, mitte üksiku looma tasandil. Seetõttu on parem mõelda ennetavalt, kui hiljem tagajärgi likvideerida. Siinjuures ei ole olemas ühtset bioturvalisuse programmi, mis sobiks kõikidele karjadele, vaid see on iga karja iseärasusi ja eesmärgi arvestav ja spetsiaalselt antud karjale koostatav tegevuskava.

Kerli Raaperi,

Arvo Viltrop

Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituut

Eesti Maaülikool

Jacqueline püsib rekordikursil

Jõudluskontrolli Keskusel on rõõm teatada, et Eesti 305-päevase piimatoodangu rekordilehm Tartu Agro ASi Jacqueline (4. laktatsioonil 18 935 kg piima) on jõudnud oma eluaja piimatoodanguga Eestis teisele kohale. 17. detsembriks oli ta lüpsnud 123 669 kg piima ja läks sellega mööda OÜ Estonia lehmast Emist, kes andis eluajal 122 750 kg piima. Temast ettepoole jääb veel vaid Estonia OÜ lehm Eta, kelle eluajatoodang oli 129 707 kg piima.

JKK kolleegipreemia

JKK kolleegipreemia aasta töötaja 2012 pälvis Andrei Tšepelevitš, kes töötab infotehnoloogia osakonna tehnilise teeninduse sektori arvutivõrgu peaspetsialistina. Andrei kiituseks kirjutasid kolleegid, et ta on tark, arenev, innovaatiline ja mõtleb oma peaga. Lisaks abivalmis alati ja mitte ainult IT alal. Andrei on serverite väga asjatundlik haldaja, samuti laua- ja sülearvutite ning printerite seadistaja ja turvaja. Andrei on asunud ka teatud määral programmeerijate ridadesse. Väljaspool tööaega on Andrei hoolitsev isa ning lasteaija hoolekogu liige.

JKK koostöö lambakasvatatega

Möödunud aasta sügisel pakkus JKK koostöös Eesti Lambakasvatajate Seltsiga (ELaS) paljudele lambakasvatajatele võimalust osta soodustingimustel lammaste ekspordiks nõutavaid elektroonilisi kõrvamärke (lisamärgisena). Koostöö alguses oli oluline kõrvamärgi hind, kuid lammaste ekspordi kasvamisest muutus määravaks hoopis tellimuste täitmise aeg. Positiivse üllatuse pakkus

tellimus, mille saatsime Prantsusmaale ühel päeval ning tellitud kõrvamärgid olid JKK kontoris juba järgmisel päeval. Tänu usaldusele ja heale koostööle oli sellel perioodil arveldamine ja kõrvamärkide saatmine lihtsustatud, sest arvete maksmise garanteeris ELaS ning mõne tellimuse puhul korraldas ELaS isegi loomade märgistamise. Septembris-oktoobris tellisime ja väljastasime elektroonilisi lisamärgiseid üle 3300 lamba märgistamiseks. Novembris ja detsembris telliti veel ligi 500 lisamärki.

Eksporditurule mõeldes on soovitatav kasutada juba esmasel märgistamisel kõrvamärgipaari, millest üks märk on elektrooniline – see tuleb kokkuvõttes odavam, kui tellida tavamärgid ning hiljem elektrooniline märk lisamärgisena. Samuti hoitakse kokku aega, mis kulub loomade taasmärgistamisele.

Muhedat

Mari ja Jaan istuvad hommikuses kohvilauas ja kuulavad raadiost ilmateadet: "...oodata on 10–15 cm lund, teekoristusfirmad on stardivalmis, autod palume tänavatel parkida paaritute numbritega majadepoolsesse veerde." Seda kuulnud, tormab Jaan välja.

Järgmisel hommikul taas kuulavad Mari ja Jaan raadiost ilmateadet: "Lumetorm läheneb, lumekoristajad sõitsid just välja, autod palume parkida tänavatel paarisarvuliste majadepoolsesse serva." Jälle tormab Jaan kohvilauast minema.

Kolmandalgi hommikul kuulab paar ilmateadet, kuid enne kui meeldiv naishääl jõuab parkimiskorralduste edastamiseni, läheb elekter ära. Segaduses Jaan pöördub Mari poole: "Mis ma siis nüüd teen?"

"Ehk jäta täna auto garaaži," lausub Mari malbelt.

Tööjuubilarid

1. jaanuaril on 35. tööjuubel andmetöötlusosakonna juhataja **Inno Maasikasel** ja IT tehnilise teeninduse sektori andmebaaside administraator **Tiia Püssal**.

7. jaanuaril on 5. tööjuubel üldosakonna raamatupidaja **Anita Mininil**.

21. jaanuaril on 5. tööjuubel üldosakonna vanemreferent **Aimi Sõrgil**.

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Maire Tamm	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 5332 4204	1. ja 3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Viru 5a II korrus, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Saive Kase	Pärnu 58 II korrus, Paide	tel 385 0286	gsm 524 0147	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Piira, Lääne-Viru mk	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Jaani 10 II korrus, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Maire Põhjala	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7886	E 9.30-15.30
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 5332 4204	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Aia 17-202, Valga		gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4-317, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11 II korrus, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00